

Jindřich FRANCEK, *Dějiny Jičina*,
Rybka Publishers, Praha 2010

600 s., ISBN 978-80-87067-81-9

Nové monografické zpracování dějin Jičina se oproti předchozím pracím snaží zachytit ucelený obraz politického, hospodářského a kulturního života města od počátků až téměř do současnosti. Tohoto nesnadného úkolu se ujali dva odborníci, přestože v titulu jako autor publikace vystupuje pouze Jindřich Francek. Vstupních kapitol *Jičín v krajině*, *Počátky osídlení* a *Založení města* se totiž zhostila archeoložka Kristýna Peroutková Matějková. Kromě nastínění geografické polohy města a jeho zasazení do kulturní krajiny, jež patří k běžným součástem monografií tohoto typu, věnovala pozornost také počátkům zdejšího osídlení. Ty jsou sledovatelné pouze archeologicky. Jak autorka správně podotýká, doposud byl odkryt a zdokumentován pouhý zlomek možných náleзовých situací, proto můžeme předpokládat, že v budoucnu dojde ještě k rozšíření a zpřesnění, případně dokonce přehodnocení našich dosavadních poznatků. Prozatím však platí teze, že nejstarší doklady o osídlení v okolí Jičina spadají do pokročilého mladého a pozdního paleolitu. V následující kapitole Peroutková Matějková pojednává o období založení plnoprávného města na přelomu 13. a 14. století. Výklad prvních písemných pramenů nabízí dvě hypotézy: město založil buďto panovník Václav II., nebo místní šlechtic Léva z Brad.

Jindřich Francek se dále v chronologickém sledu věnuje mladším dějinám města od počátku 14. století. Zaměříme-li se na kapitoly, jež se týkají středověku, jsou v rámci jednotlivých kapitol (*Proměna města v předhusitské době*, *Léta husitské revoluce*, *Pod bránou věžovou*) řešeny různé tematické okruhy městských dějin: majitelé města, jeho stavební proměny, řemesla a cechy, stratifikace městského obyvatelstva nebo správa (vrchnostenská, městská či církevní). Zpracování jednotlivých podkapitol odpovídá dochovanému pramennému materiálu, který v jednotlivých obdobích kolísá, a platí zde obecně známá skutečnost, že čím mladší období, tím více zpráv se zpravidla dochovalo.

Velkou pozornost autor věnuje národnostní otázce. Podobně jako v dalších českých a moravských městech také v Jičíně zpočátku převládaly v městské radě osoby s německými jmény. Po roce 1364 však měšťané nesoucí typicky česká jména začali převažovat a podle výzkumů soupisů obyvatel Ernsta Schwarze, které Francek přejímá, mezi lety 1361 až 1407 již počet etnických

Čechů nad Němci převažoval téměř sedminásobně. K autorovým úvahám lze ještě doplnit, že se obecně jedná o další doklad počestování předhusitských měst a v konkrétním případě Jičina o pronikání Čechů mezi majetné obyvatele. To, že ani v předchozím období ve městě nesídlili jenom Němci, však naznačuje také jméno nejstaršího známého jičínského písaře, které má typicky českou formu Dománek (Tománek).

Kniha vykazuje několik drobných nedostatků nebo omylů. V polovině 13. století v okolí Jičina nevlastnil pozemky mocný rod Hronoviců/Načeraticů (s. 31). Načerát z Brady byl totiž příslušníkem rozrodu Ronovců. Přiřazení této osobnosti k Hronovicům je omylem, jehož se dopustil již František Palacký, tradován je však v některých případech dodnes. V hodnocení vlády Jana Lucemburského autor prakticky převzal negativní hodnocení Petra Žitavského a nepřihlédl k novějším pracím, které tento obraz částečně korigují.

Interpretačně nedocenen zůstal po mém soudu seznam písařů, kteří v 15. až 16. století působili v městské kanceláři. Již na první pohled je totiž zřejmá značná geografická a zřejmě i sociální mobilita těchto jistě vzdělaných osob. Podíváme-li se na jejich přízviska nebo místo původu, zjistíme, že velké množství z nich pocházelo z okolních měst (Matouš Hradecký, Daniel Tlačisvět Chrudimský, Jindřich Holický), případně i ze vzdálenějších lokalit (například Jan, syn Václava Krále, ševce z Nového Města pražského, David Německobrodský). I když přijmeme tezi, že přízvisko nemusí vždy indikovat skutečné místo původu, domníváme se, že daná skutečnost by stála za samostatně detailní zpracování. Je zřejmé, že pro písaře v raném novověku lze doložit značnou migraci, kdy hlavní motivací byla bezpochyby snaha získat materiální zabezpečení. Pokud se již někde usadili natrvalo, povětšinou se jim podobně jako v Jičíně podařilo proniknout do vrstvy zámožných měšťanů, kteří ve městě často vlastnili dům.

Anotovaná kniha nevybočuje z řady podobných městských monografií jak svojí strukturou, tak šíří a kvalitou zpracování. Až na několik výše uvedených nepřesností je poměrně čtivá a pestrost zvyšují použité neotřelé ilustrace, dobová vyobrazení a fotografie. Je jenom škoda, že se autoři v některých případech, *Dějiny Jičina* nevyjímaje, nepokoušejí o větší užití analogií s podobnými městskými lokalitami doma i v zahraničí. Zajisté by to přispělo k větší plastičnosti nastíněných osudů města, stejně jako k širším interpretačním možnostem v případech, kdy nás opouští nejasná mluva dochovaných pramenů. Za úvahu

stojí ještě skutečnost, zda ke zpracování dějin města neměli být přizváni také zástupci dalších vědních disciplín (dějiny umění, stavební historie) podobně, jako tomu takřka vzorovým způsobem došlo v *Dějínách Jihlavy*, jež nedávno vydalo Nakladatelství Lidové noviny.

MARTIN MUSÍLEK

Miroslav PLAČEK – Peter FUTÁK a kol.,
*Veselí nad Moravou. Město na řece
času*, Město Veselí nad Moravou,
Veselí nad Moravou 2011

510 s., ISBN 978-80-260-0252-9

Ačkoli město Veselí nad Moravou disponuje díky monografii Rudolfa Hurta a Bohumila Němečka z roku 1972 poměrně moderním zpracováním svých dějin, vyvstala po několika desetiletích potřeba zhodnotit aktuální výsledky pramenných a archeologických výzkumů. Výsledkem je chronologicky uspořádané kolektivní dílo, vydané u příležitosti 750. výročí první zmínky o městě a dovedené až do jedenadvacátého století. Nejde přitom jen o soubor aditivně poskládaných textů a každá kapitola je zpracována se zřetelem na provázanost celého textu.

Po vstupním textu editora Miroslava Plačka, který seznamuje čtenáře s topografií města a širšího okolí, následuje kapitola zabývající se regionem od doby kamenné do konce 12. století. Zdeněk Měřínský a Jaromír Šmerda v ní poskytli velmi bohatý výčet archeologických nálezů spojených s prvním stálým osídlením v regionu, avšak neopomenuli zasadit dějinné počátky v oblasti do širšího kontextu. Zaměřili se i na geografická specifika regionu, která na přelomu letopočtu umožňovala styk s římskými provinciemi, což dokládají bohaté nálezy římských mincí. Dálkový obchod na jantarové cestě, jejíž část vedla po Moravě, jen napomáhal toku římského oběživa. V období stěhování národů se pak jižní Morava ocitla v mocenské sféře Langobardů. Měřínský se Šmerdou následně akcentují slábnoucí osídlení jihovýchodní Moravy na počátku 10. století, způsobené vlivem rostoucí moci sousedních Maďarů. Na konci 11. století sehrál dle autorů důležitou roli dekret uherského krále Ladislava I., jenž v nárazníkovém pásmu, tzv. *konfiniu*, zakazoval jakoukoli hospodářskou činnost.

Pro středověké období stěžejní kapitola dvojice Peter Futák a Miroslav Plaček postihuje období od počátku 13. století až do roku 1527. Historické počátky města Veselí spojují oba autoři

s rodem Tvrdišovců, jejichž první pramenně doložitelný předek byl kastelánem na hradě Hodoníně. Autoři zpochybnili tezi Ladislava Hosáka, jenž považoval Tvrdíše a jeho potomky za příslušníky vladckého rodu z Horky. Podle Futáka s Plačkem chybí spolehlivý pramenný doklad, který by tuto hypotézu potvrdzoval, přesto však byla nekriticky přijímána dalšími autory. Potomci Tvrdíše se na Veselsku intenzivně angažovali. Pardus s bratrem Sudomírem dostali od Václava I. výsek kraje, na jehož místě leží dnešní město Veselí. Důkazem o postupném mocenském rozmachu Tvrdišovců v oblasti je podle Futáka s Plačkem výstavba veselského hradu Sudomírem a vnorovské tvrze Pardusem, které zajišťovaly dostatečně pevnou základnu rodu. Dendrochronologický výzkum prokázal, že stromy použité na výstavbu veselského hradu byly pokáceny již před rokem 1250, a Futák s Plačkem tak docházejí k závěru, že hrad mohl být založen již koncem čtyřicátých let 13. století, což jej staví co do stáří na úroveň nejstarších hradů české nobility. První písemný doklad o veselském hradu však pochází až z roku 1315, kdy byl osvobozen vojskem Jana Lucemburského od jednotek Matúše Čáka Trenčianského.

Autoři věnovali značnou pozornost rovněž archeologickým nálezům, zejména těm z posledního desetiletí. Významným nálezistěm je mnohokrát přestavovaný zámek ve Veselí, jenž skrývá původní architekturu Sudomírova hradu. S jistotou nelze odpovědět ani na otázku, kdy a proč Tvrdišovci z Veselí odešli, jisté je pouze to, že Sudomírův syn Mikuláš prodal se svolením krále Václava II. část svých majetků v povodí Horní Bečvy řadu templářů. Oba autoři se při líčení dějin 14. a 15. století omezují na výčet událostí, za jehož středobod lze označit sledování změn majitelů města Veselí. Podařilo se jim přitom popsat tehdejší politické události optikou dějin města a rovněž zasadit líčení do obecnějšího kontextu moravských i česko-uherských dějin. Kapitulu doplňuje popis územní expanze a architektury města.

Dějiny Veselí nad Moravou jsou kvalitním příspěvkem k tématu dějin měst, a to nejen v případě anotovaných středověkých pasáží. Na kapitole Zdeňka Měřínského a Jaromíra Šmerdy lze ocenit především rozsáhlý popis průběhu archeologického výzkumu v regionu a jeho zasazení do širších dějinných souvislostí, u textu Petera Futáka a Miroslava Plačka pak kritické zhodnocení předešlého bádání. Drobnou připomínku lze vznést pouze k občasné duplikaci faktů napříč kapitolami.

JAKUB MARESZ